

Шкляр, Василь. Щасливе майбутнє настане там, де встановлено чесні взаємини, де панує солідарний розподіл обов'язків і суспільних благ [Текст] : [інтерв'ю з видатним українським письменником, мешканцем Деснянського району Василем Шкляром напередодні 30-річчя незалежності України] / записала Кривда Марина // Голос України. – 2021. – 10 черв. (№ 108). – С. 1, 4-5 : фот.

Щасливе майбутнє настане там, де встановлено чесні взаємини, де панує солідарний розподіл обов'язків і суспільних благ

Демократичні перетворення в українському суспільстві, що розпочалися в 90-ті роки, зняли ідеологічні обмеження та відкрили простір для письменницької творчості різних жанрів. І хоч країна

переживала економічну скруту і на державному рівні літератори майже не мали підтримки, почали падати тиражі, закриватися видавництва, але, як не парадоксально, на період незалежності припадає національне відродження культури і літератури.

Література, що відбулася

Зокрема, на початках нашої незалежності до читачів повертаються раніше заборонені твори (романи В. Винниченка, драми М. Куліша, оповідання М. Хвильового, поезії Є.

Плужника, Є. Маланюка, багатьох інших митців «Розстріляного відродження»).

Активно починають працювати й сучасні українські письменники, а відкриття кордонів значно поліпшило інтеграцію наших авторів у світовий культурний простір.

Вражає своїми літературними дослідженнями Михайло Слабошпицький, який, на жаль, зовсім нещодавно відійшов у вічність. Утім, він залишив по собі дуже вагомий слід і як автор, і як видавець.

Михайло Слабошпицький налагоджує активну

співпрацю з представниками світової діаспори і фактично повертає із забуття письменників, що в часи тоталітарного радянського минулого були змушені покинути батьківщину і жити та творити далеко від неї. Тепер про них знає Україна.

Слід також відзначити роман у віршах Ліни Костенко «Берестечко», який був написаний раніше, однак побачив світ за часів незалежності. Українська література збагатилася унікальним твором. Неабиякий резонанс спричинив роман-легенда «Рев оленів на розвиднів» Романа Іваничука, що належить до реліктового жанру великої епічної прози. Роман присвячений подіям Другої світової війни в Західній Україні. Вражають читача також твори Анатолія Дімарова. Тим часом Валерій Шевчук у своїй повісті «Сонце в тумані» творить цілком новий в українській літературі тип історичної повісті, яка поєднує глибоку філософію, інтелектуальний детектив та психологізм. До здобутків української літератури останніх років належать також твори Миколи

Вінграновського «Северин Наливайко», Павла Загребельного «Тисячолітній Миколай», «Ангельська плоть» та Юрія Мушкетика «Страх підстарости Чаплінського». Не залишаються поза увагою читача Оксана Забужко, Юрій Андрухович, Андрій Курков.

Величезний резонанс викликають книжки Василя Шкляра. За роман «Чорний Ворон. Залишенець», що вийшов 2009 року, в 2011-му йому було присуджено Шевченківську премію, проте на знак протесту проти перебування на посаді міністра освіти українофоба Табачника письменник відмовився взяти цю премію від тодішньої влади. Однак небайдужі українці зібрали кошти і в Холодному Яру, де, власне, й відбувалися події, описані в романі, вручили йому Народну Шевченківську премію. Тоді автор вирішив цю грошову винагороду спрямувати на зйомки фільму за своєю вже легендарною книжкою.

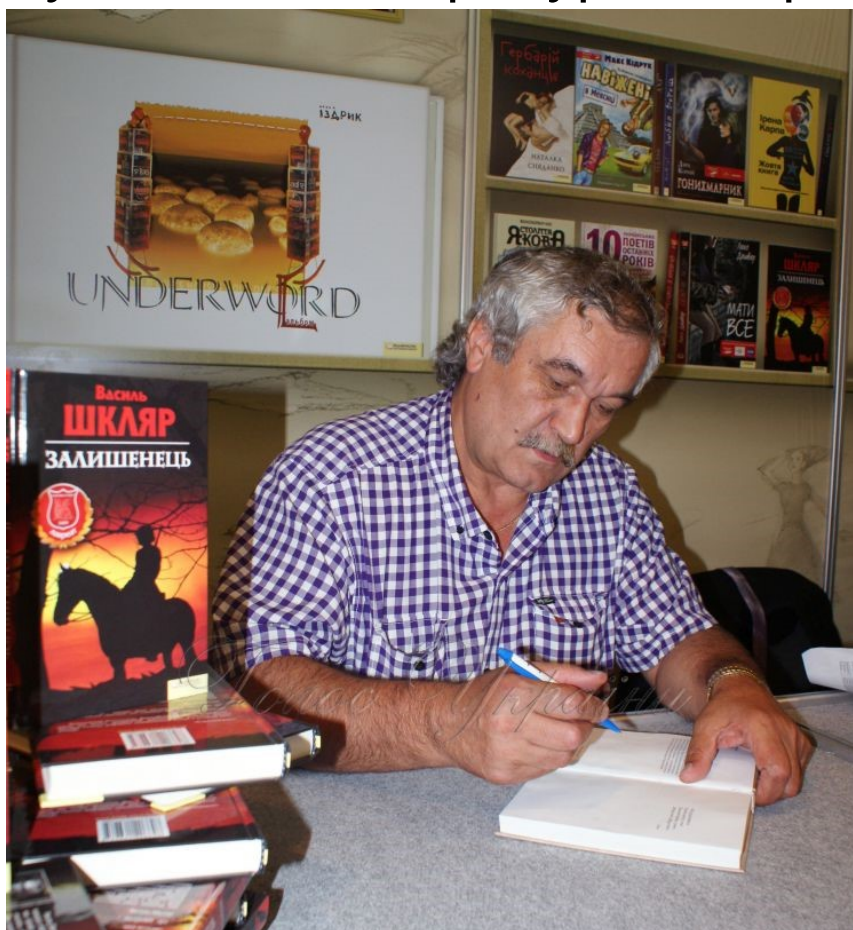
До речі, і фільм таки відбувся. «Чорний Ворон», що його створено за мотивами роману Василя Шкляра, вийшов у широкий прокат, а незабаром він братиме участь в основній

конкурсній програмі кінофестивалю «Корона Карпат», який відбудеться вже зовсім скоро — 24—27 червня в курортному Трускавці. Стрічка в прокаті з кінця 2019 року, утім, через карантин не була достойно презентована. І ось тепер є така нагода показати історію життя та кохання Івана на прізвисько Ворон, якому випала доля стати учасником повстанського руху часів Холодноярської республіки.

Цьогоріч, коли наша країна відзначає свій ювілей, Василь Шкляр також має круглу дату — 10 червня йому виповнюється 70 років. З цієї нагоди кореспондент «Голосу України» поспілкувався з письменником.

Василь Шкляр: «Нині видавці полюють за цінними рукописами, і якщо ви написали добрий твір, то він не лишиться непоміченим»
— **Пане Василю, вітаю вас з ювілеєм, творчої вам наснаги, нових здобутків, а ми, читачі, чекатимемо від вас нових книжок, таких само цікавих, як і попередні. До речі, скільки їх у вас? Можливо, підраховували, який загальний наклад?**

— Скільки? Стривайте, це ж треба рахувати... Не так і багато, десь із півтора десятка. Так само й з накладом. Якщо брати всі видання, зокрема й книжки для дітей, переклади іншими мовами, то мільйон набереться. Теж доволі скромне число. Але в країні, де немає книгарень навіть у більшості райцентрів, я вже не кажу про села, не варто сподіватися на світові рекорди. Зрештою, цінність художньої літератури вимірюється не цим.

— Загалом як ви оцінюєте стан

книговидання у сучасній 30-річній Україні, бо, як на мене, в цій царині відбувається певний бум? І, забігаючи наперед, мушу запитати — звідки такі позитивні зрушення?

— Я не є фахівцем у технологічних тонкощах книговидання. Але мене тішить, що в Україні виходить дедалі більше талановитих книжок. Це не завдяки якійсь там державній підтримці, про яку так часто говорять, а через те, що в нас чимало обдарованих авторів, зокрема й молодих. І прозаїків, і поетів. Крім того, якимось дивом з'явилися надзвичайно беручкі і фахові видавці, які просто полюють за цінними рукописами. До мене часто звертаються молодші літератори з проханням оцінити їхні тексти й допомогти видати книжку. Я, звичайно, читаю їх, але кажу з чистим сумлінням: «Сьогодні видавці шукають добрі твори, і якщо ви такий написали, то він не лишиться непоміченим». Адже кожне поважне видавництво має за честь відкрити нове літературне ім'я.

— Скажу чесно, моє знайомство з вами, з

вашою творчістю фактично розпочалося із «Залишенця». І можу з певністю констатувати, що так було з багатьма українцями. Бо ж насправді роман, що вийшов 2009 року, спричинив тоді небувалий резонанс. Як розірвалась якась бомба — одні захоплювались, інші нещадно критикували, але ніхто не лишився байдужим. Як ви прийшли до такої теми, звідки ідея?

— Починаючи з перших років незалежності ми багато говорили про повстанський рух, але переважно про ОУН-УПА, про антирадянський спротив у Західній Україні. І мало хто знав, що така само масова боротьба точилася в центрі й на сході у двадцятих роках минулого сторіччя. Символом цієї боротьби став Холодний Яр на Черкащині. На мене глибоке враження справила документальна книжка Юрія Горліса-Горського, учасника того спротиву московській комуні. Але свій «Холодний Яр» Горліс-Горський завершив подіями весни 1921-го, тоді як найтяжчі часи для повстанців

розпочалися після того. Власне, саме тоді і продовжили війну з окупантом залишенці. Тобто ті, хто залишився в лісі до кінця, сповідуючи гасло «Воля України або смерть». Будучи родом з тих країв, я заприсягнувся собі написати саме про залишенців. Після виходу роману Володимир Яворівський вийшов на трибуну Верховної Ради і закликав українців прочитати «Залишенця», бо до того навіть він не мав уявлення про масштаби повстанської боротьби на Наддніпрянщині. Що ж тоді казати про наших пересічних громадян, яким випалили історичну пам'ять дотла.

— Після «Чорного Ворона» було написано дуже багато, але Василь Шкляр так і не став лауреатом Шевченківської премії. Не прикро, адже за ці роки були й достойні лауреати, і, скажімо, так собі, а вас чомусь оминали?

— Я став лауреатом Національної премії і більше не висувався на її здобуття. Лауреатів удруге не подають на це звання. Отримавши Шевченківську премію, я заявив, що не візьму нагороду доти, поки на посаді міністра освіти

перебуватиме українофоб Табачник. Таким був мій протест. Відтоді минуло десять років, але серед українських президентів не знайшлося такого, який би підписав указ згідно з офіційним рішенням Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка. Табачник давно накивав п'ятами з країни, як і Янукович, проте їхній дух, схоже, досі витає в головах наших найвищих урядників. Може, дехто чекає на їхнє повернення, хто зна.

— Якщо повернутися до повстанського руху, то з багатьма вояками УПА ви були особисто знайомі. Кого б ви виділили особливо, можливо, нині про когось із них теж пишете книжку. І ще одне запитання: чи достатньо пошановані вони нашим суспільством і державою?

— У мене найближчі відносини із сотенним Української повстанської армії Мирославом Симчичем. Це той знаменитий сотенний на псевдо «Кривоніс», який зі своїми хлопцями знищив під Космачем цілий каральний батальйон енкаведистів, понад чотириста окупантів. У радянських концтаборах цей

легендарний воїн відбув 32 роки. Нині пан Мирослав живе в Коломиї, йому 98 літ. Коли тільки вийшов «Чорний Ворон. Залишенець», він опублікував свій відгук на роман у газеті «Літературна Україна». Я часто буваю у родині Симчичів у Коломиї. «Кривоніс» став прототипом головного героя мого роману про УПА «Троща». До речі, з ним теж трапилася дика «нагородна» історія. За попереднього Президента було підготовлено подання на присвоєння Мирославу Симчичу звання Героя України. В адміністрації Президента сказали, що питання фактично вирішено. Скільки було радості за таке справедливе визнання! Але указ так і не вийшов. У головах українських керманичів або досі витає чужинський дух, або вони озираються на сусідів, щоб часом когось не образити визнанням своїх героїв. Ми часто кажемо, що нам треба вчитися в Ізраїлю, то погляньмо, як чинять вони. Був такий більшовицький терорист Шварцбард, котрий у Парижі застрелив Симона Петлюру. 1938 року вбивця помер у Південній Африці, а через 30 літ його прах перевезли до Ізраїлю і

перепоховали як героя. В цій країні на честь Шварцбарда названо вулиці, і ніхто не сміє навіть писнути, що він того не заслуговує. Нація сама визначає, хто для неї є героєм, це її суверенне право. А чи достатньо пошановані суспільством і державою наші герої? На прикладі сотенного «Кривоноса» я певною мірою відповів на це запитання. Нам кажуть, що упівці для східних теренів України взагалі не герої. І це тоді, коли йдеться про єдину силу, яка під час і після Другої світової війни збройно боролася за самостійність нашої держави. То чи є незалежність України ціннісною для тих, хто не вважає героями воїнів, які жертвували життям задля цієї незалежності? Ось на такий світоглядний вивих страждає велика частина українського суспільства. А все через багатолітню московську пропаганду, якою і нині отруюється наше інформаційне поле. А ви кажете про гідне пошанування.

— Ваш герой «Чорний Ворон» фактично є прототипом наших нинішніх героїв, які боронять Україну від російського агресора

на сході. Чи доречно проводити такі паралелі і чим нинішні хлопці відрізняються від тих «сторічних»?

— А чому ні? Герої нинішньої російсько-української війни є прямими духовними спадкоємцями багатьох поколінь борців за волю України. У них і ворог той самий. Наші бійці це добре усвідомлюють. Коли я їздив до них на схід, починаючи з 2014 року, хлопці завжди зустрічали мене з холодноярським бойовим прапором, на якому написано «Воля України або смерть». 93-тя механізована бригада взяла собі назву «Холодний Яр», танкова рота полку «Азов» назвалася так ще раніше. Широко знана сьогодні Маруся Звіробій взяла собі псевдо на честь отамана Марусі (Олександри Соколовської), головної героїні мого однойменного роману.

— Знаю, що ви на сході часто буваєте, мабуть, наші захисники розповідають чимало цікавих історій, епізодів з їхнього життя. Чи не маєте наміру написати книжку і про нинішніх героїв? А можливо, навіть

зустріли когось, про кого неодмінно хочеться розповісти?

— Я написав повість про «азовців» «Чорне Сонце». Написав, кажучи мовою художників, з натури. Презентував книжку в Маріуполі. Там один боєць, позивний «Шахта», підвівся і сказав: «Таке враження, що ви були з нами в Іловайську». Це для мене найбільша похвала. Звичайно, хотілося б написати про ці події масштабніший роман, але досвід, навіть світовий, показує, що такі речі пишуться з висоти часу, а не по гарячих слідах. Треба принаймні виграти цю війну. По гарячих слідах мусимо все зафіксувати насамперед на документальному рівні.

— **Пане Василю, багато з ваших книжок стали бестселерами. Розкажіть про свою кухню і як зробити справжню книгу, яку б читали, перечитували, захоплювалися, а видавці вважали за честь її надрукувати?**

— Я завжди казав про свою виняткову повагу до читача. Найбільше, чого я боюся під час роботи над книжкою, — це бути нудним. Я веду оповідь так, якби переді мною сидів уважний слухач, близький товариш, і пильную, щоб він не задрімав. Я відчуваю свого читача, люблю його і ставлюся до нього, як до свого співавтора, котрий зрозуміє і домислить те, чого я йому не розжовую. Уникаю

багатослів'я, з написаного твору безжально вилучаю зайві слова, часом викидаю абзаци, котрі ще донедавна здавалися мені особливо вдалими. Боюся красотей, тобто літературщини.

— Свого часу в одному своєму резонансному інтерв'ю ви твердо заявили, що Донбас і Крим треба відгородити стіною, а вже потім, коли економічно відбудуємо країну, впускати їх на наших умовах. Чи змінилася ваша думка нині? І яке бачення перспективи подальшої інтеграції Донбасу і Криму в тіло України?

— Загалом моя думка не змінилася, і до неї схиляється дедалі більше людей, навіть тих, які раніше мене гостро критикували за таку позицію. Казав і кажу, що тільки тоді, коли Україна стане заможною і привабливою європейською державою, до неї приєднаються всі питоми українські землі. Для цього потрібен час і низка сприятливих геополітичних передумов. Іноді мене звинувачують у тому, що я начебто холодно

ставляюся до Донбасу. Це велика омана. З Донбасом у мене тепліші взаємини, ніж у моїх критиків. Я і там маю своїх читачів, листуюся з ними через електронну пошту. Нещодавно Луганський театр, який евакуйовано до Северодонецька, з успіхом поставив мою п'єсу «Ревізор». Саме на пряме прохання цього театру я перелицював комедію Миколи Гоголя на сучасний лад.

— Нині новітня Україна відзначатиме своє 30-річчя. Прийшли ми до нього, скажімо так, не зовсім по-святковому й урочисто. У нас зовнішній ворог, який руйнує країну і фізично, і ідеологічно. Маємо багато ворогів усередині. Що з нами не так, чому ми не можемо позбутися своєї меншовартості, своїх комплексів, обираємо не тих, не можемо побороти корупцію, а звідси і такі серйозні прорахунки в державотворенні?

— Після проголошення незалежності ми десятиліттями не мали сильної україноцентричної політики у верхніх ешелонах влади. На чолі держави ставали не

лідери-поводирі, а гнучкошиєнки, котрі під час виборів плелися у хвості дешевих забаганок електорату. Щоб сподобатися. А згодом, досягши мети, дбали про свої шкурні інтереси. Парламент завжди був різношерстий, з неодмінною п'ятою колоною, яка обстоювала і нині обстоює інтереси Кремля. І все це в постколоніальному суспільстві, де багато обивателів досі називають українську гривню рублем. Гуманітарна та освітня сфера завжди були занедбані, без української мови можна обійтися, навіть обіймаючи міністерську посаду. Мільйони українців дивляться російськомовні, тобто російські, серіали, які олігархічні телеканали цинічно захищають фіговим листочком титрів. Титрів, яких ніхто не помічає. Вони лише для Нацради з питань телебачення і радіомовлення. Ослаблена нація так і не дістала духовного єднання, відчуття причетності до єдиної української родини.

Пам'ятаєте, яке гасло лунало з високих трибун упродовж десятиліть? «Спочатку надо накормить народ!» От і нагодували

московською блекотою. Та так, що навіть у моєму Шевченковому краї прокурори разом із суддями бухають на День юриста під пісню «Афіцери, афіцери...», а що вже казати про Донбас. Усе це треба нещадно вимітати з нашої хати. І шлях тут один. Удосконалення законодавства, створення такого правового поля, яке б регулювало і стимулювало національний розвиток у всіх сферах суспільної діяльності. При цьому не боятися вносити зміни до Конституції, усувати всі оті діри, через які так легко виходять сухими з води чиновники-корупціонери, судді-хабарники, державні зрадники. Одне слово, нам потрібна найсуворіша диктатура закону. В умовах демократії людство нічого кращого не придумало.

— До речі, якось ви казали, що завдяки мові не потрапили до в'язниці. Якщо можна, розкажіть про це, бо зазвичай до в'язниці у нас потрапляли навпаки — за любов до рідної мови...

— У часи брежнєвської стагнації я влип в одну круту бійку в київському ресторані. У тій

катавасії були задіяні, як згодом з'ясувалося, дуже високопоставлені дядьки з Верховної Ради УРСР. Одне слово, мене загребли в міліцію, протримали ніч у мавпятнику, а вранці повезли в Дарницький суд. Тоді саме була чергова кампанія боротьби з хуліганством, пиятикою, і відбувалися дуже швидкі суди над «злісними порушниками». До речі, я про таке не знав і тільки на суді зрозумів, що потрапив у скрутне становище. Бо переді мною судили ще кількох неборак, і терміни були від півроку до двох. Це, звичайно, мене напружило. І ось жінка-суддя звинувачує мене в тому, що я спровокував бійку в ресторані і при цьому в присутності шановних людей висловлювався матом. «Прізнайте себе віновним?» — запитує. «Ні, — кажу, — бо я все життя розмовляю лише українською мовою, а в нашій мові мату взагалі не існує». Суддя отетеріла. Почала було зі мною тупу дискусію, але схаменулася і пішла зі своїм почтом на нараду. Її вердикт був такий. Оскільки підсудний не визнав себе винним, то суд переноситься на кілька днів для того, щоб запросити свідків,

котрі підтверджують, що він таки матюкався. Мене знов повезли в міліцію, але камера попереднього ув'язнення була вкрай переповнена. Тоді саме було 8 Березня, і чоловіки вшановували жінок з усіх сил. Пияцтва і бійок не бракувало. Якийсь розумний капітан вирішив мене відпустити з повісткою на наступний суд. А якщо я не з'явлюся, то накинуть більший термін ув'язнення. Я одразу поїхав у редакцію журналу «Ранок», де тоді працював, і все розповів нашому головному редакторові Олегу Хоменку. В Олега Борисовича були добрі зв'язки з правоохоронними органами, бо раніше він працював помічником Першого секретаря ЦК КПУ Шелеста. Він мене виручив з тієї халепи. Але сказав, що якби на суді я визнав свою вину, то мені вже ніхто не допоміг би. Ось такий повчальний урок — мова таки має значення!

— Справді повчальна історія. Утім, українською Україна досі так і не стала, а отже, багато чого нам ще треба змінювати. Якою є ідеальна Україна для Василя

Шкляра і що всі ми маємо для цього зробити?

— Один із героїв мого роману «Троща» мріяв про чесну Україну. Він не казав таких слів, як заможна, квітуча, високорозвинута, європейська. Він знав, що там, де встановлено чесні взаємини між громадянами, де панує солідарний розподіл обов'язків і суспільних благ між людьми, де закон один для всіх, — там буде все, що потрібно для щасливого життя. Такою хочу бачити Україну і я. Звичайно, Україну із самобутнім національним обличчям, адже тільки такою вона може бути цікавою собі і всьому світу.

— Тож сподіватимемося, що так воно й буде, а вам бажаю наснаги і нових цікавих книжок.